

(volgen) een vaste lijn en een groot beginsel, de enige die een krachtig en zelfbewust volk passen en die meebrengen dat men zich tegen onrecht te weer stelt.' Onrecht was het kenmerk geweest van de Nazistaat, onrecht de Duitse invasie die haar gescheiden had van haar volk en op 13 mei als balling doen belanden in *Buckingham Palace*.

Zij kon er de gastvrijheid niet lang verdragen. Begin juni nam zij haar intrek in een herenhuis op *Eaton Square* – het was haar spoedig te groot, te deftig, en zij had er geen contact met de natuur. In het zuidwesten van Londen, in Roehampton bij *Richmond Park*, vond zij, schreef zij in haar autobiografie *Eenzaam maar niet alleen*, 'een optrekje met een tuintje. Het huis was net groot genoeg wanneer Bernhard mij kwam opzoeken. Voor meer personen dan Bernhard, mij en de persoon die mij begeleidde' (haar lectrice, maar er woonde ook nog een Engelse detective), 'was geen plaats.'¹

Bernhard – niet haar dochter Juliana, niet haar kleindochters Beatrix en Irene: die drie hadden zich begin juni naar Canada begeven.

Op 20 mei had Franklin D. Roosevelt, president der Verenigde Staten, de koningin getelegrafeerd dat hij, als het tot een '*inhuman bombing of England*' zou komen, bereid was, een Amerikaanse kruiser of een geconvoieerd Amerikaans vrachtschip naar Ierland te sturen teneinde de Nederlandse koninklijke familie op te halen.² De koningin besloot, voorlopig in Londen te blijven. Dat was riskant. Het was zelfs niet ondenkbaar dat een situatie zou ontstaan waarin het gevaar bestond dat zij toch nog in Duitse handen zou vallen. De prudentie vergde in elk geval dat de kroonprinses met haar twee dochtertjes (bij wie de toekomst van het Oranjehuis en dus, zo zag de koningin het, ook die van Nederland berustte) in veiligheid gebracht werd. In Nederlands-Indië? Het gouvernement had gastvrijheid aangeboden, maar ook daar dreigden gevaren. Canada leek de beste keuze: aan gene zijde van de Atlantische Oceaan gelegen – en een land dat als lid van het Brits Gemenebest in oorlog was, waardoor het, zo meende de koningin, 'alleen dààr zeker was dat zij' (Juliana), mocht dat nodig zijn, 'de koninklijke macht kon uitoefenen als in Nederland.'³ Hoe er heen te gaan? Er bestond uit Lissabon dat van Engeland uit per vliegtuig bereikbaar was, een verbinding per vliegboot naar de Verenigde Staten, maar de koningin beschouwde reizen per vliegtuig als onaanvaardbaar riskant. Per schip dus, en dan met een oorlogsschip, al had ook dat zijn risico's. Een

¹ Wilhelmina: *Eenzaam maar niet alleen* (1959), p. 282. ² Boodschap, 20 mei 1940, van Roosevelt aan Wilhelmina (dep. van buitenl. zaken, collectie-Michiels, no. 1).

³ Wilhelmina: *Eenzaam maar niet alleen*, p. 279.